

ՄԱՏԵՆԱԽՕՍԱԿԱՆ

Հ. Ս. ԷփրիկեԱն, Պատկերազարդ բնաշխարհիկ բառարան, Պրակ
Բ, Վենետիկ, 1900 : 4° էջք 161-320 : Դիմն է 3 ֆր. ճամբու ծախքով :

Հ. ԷփրիկեԱնի այս պիտանի հրատարակութեան Ա պրակին առթիւ հետևեալ յանձնարարութիւնը կընէինք մեր ընթերցողաց. «... Գործ մը՝ զոր կրնանք յանձնարարել ամէն կարգի կարողացողներու, յայտնեւ
լով նաեւ թէ մեզի չափ գոհ պիտի մնան ամէնքն ալ : » (ԲԱՆԱԽԱԿՏ, Ա
345) : Նոյն բանը կը կրկնենք այսօր ալ, եւ կը շեշտենք իսկ : Արդարեւ շատ քիչ հրատարակութիւն կայ որ մեր սրտին խօսի այնպէս ինչպէս կը խօսի «Բնաշխարհիկ»ը. եւ ամէն մարդ պարտական է ճանչնալ իր բնագաւառը : Վեր. Հեղինակս գոհ չմտալով նկարագրել մեր բնաշխարհի գաւառները, գիւղերը, գետերը, լեռները եւն. , կը ծանօթացնէ մեզ նաեւ մեր գաղթավայրերը, «եւ ըստ կարելւոյն երկրագնդոյս վրայ գտնուող այն ամէն քաղաքներն՝ յորս բնակած եւ յիշատակ մը թողած է հայութիւնն, եւ կամ տակաւին կը բնակի» : Այսպէս՝ ներկայ Բ պրակին մէջ կը գտնենք տեղեկութիւններ Անգլիոյ հայ գաղթականութեանց նկատմամբ եւ ուրիշներ : Ճաւալի է միայն որ վեր. Հեղինակին մեր խմբագրութեան զրկած անձնական նամակներէն կը տեղեկանանք թէ մեր բնաշխարհի վանօրէից, հնութեանց եւ տեսարանաց պատկերներէն բաւական մեծակ պաշար մը ձեռք չէ կրցած անցունել դեռ : Մենք մեր ձայնը միացնելով հ. ԷփրիկեԱնին՝ կը խնդրենք մեր ազգայիններէն որ իրենց ձեռքէն եկած ամէն գիւրութիւն ընծային այս նմանը չստանուած հրատարակութեան նպաստելու համար ամէն կերպով : Ամբողջ գործը պիտի բաղկանայ 10-12 քսանթերթեան պրակներէ, այսինքն 2000 երեսի մօտ բան մը : Այս վերջին պրակը կը հասնի մինչեւ ԱՐՏԱՇԱՏ. որուն տեղացոյց քարտէսն ալ գրած է Հեղինակը :

ԼՈՒՄԱՅ գրական հանդէս : Ե տարի, 1900, Գիրք Բ, Թիֆլիս, տպ. Շար. 1900 : 8⁰ էջք 386 + 17 — 32 + 49 — 112 : Գինն է 5 Քր. :

«1901. Ս. Էջմիածնի տասնեւվեցերորդ դարադարձը» պատմական ընտիր տեսութեամբ կսկսի ներկայ Գիրքս. յետոյ կուգան Յ. Յովհաննիսեանի երեք ոտանաւորները եւ Իս. Յարութիւնեանի «Ուրացողը» (Թրգմ.) : Ն. Քարամեան այս անգամ կաւարտէ իր «Հայերը Բիւզանդիայում» այնքան շահեկան ուսումնասիրութիւնը, խոստանալով նորէն դառնալ այս նիւթին եւ նկարագրել Բիւզանդիոնի մէջ անուն թողած «այն բազմաթիւ մանր դիւցազն հայերի» կեանքը : Այլքի կը վարենն Ե. Շահազիզի ընդարձակ աշխատութիւնը Մկրտիչ Էմինի կենաց եւ գլխական գործունէութեան նուիրուած, Յ. Թումանեանի «Միւլք-Իւսուփ» պատմական քերթուածը (պօեմ) եւ արժ. Խմբագրին Տ. Գիւլտ ա. ք. Աղանեանցի «Հնից-Նորից» գրութիւնը, որ բանասիրաց համար մեծ արժէք ունի : Կանգ առնելով Տ. Գիւլտի այս յօդուածին առջեւ՝ կը նկատենք թէ լեզուաբանական գիւտ մը ըրած է մեր արժ. Պաշտօնակիցը : այն է՝ Գորայրի վանքին դրացի եկեղեցւոյ մը ճակտին վրայ կարդացած է հետեւեալ արձանագրութիւնը. «+ քս ամ յիշեա զմարիամ եւ զոռւ «սուգան ի գալստեան քում. | ՈՒ ես մարիամ զուստը Կիւրիկէի Թա «գաւորի յաղգէ Բագրատունի շինեցի զսուրբ կաթողիկէս աւգնութեամբ «փիւր իմո ոռւսուգանա յիշատակ մեզ եւ ծնողաց մերոց եւ հաւրաքիեր «մերո ոռւսուգանա եւ եղբաւր մերո արասա որք երկրպագէք քրիստոսի «ի սուրբ քաւարանիս յիշեսլիք ի քրիստոս զի վասն նեղութեան տե «ղւոյս շատ աշխատեցա» : Արդ այս արձանագրութիւնէն կը տեսնուի որ ԺԲ դարու մէջ, կամ աւելի որոշ կերպով՝ ՈՒ (= 1153) թուին, մեր ե տառը կարտասանէին ին ձեւով. բայց չենք կրնար պնդել թէ այսպէս կարտասանէր բոլոր ժողովուրդը, այլ անշուշտ գաւառաբարբառի մը յատուկ էր այս ին հնչումը : Ասկէ զատ՝ արժ. Հայրն ուրիշ կարեւոր գիւտ մըն ալ ըրած է նոյն իսկ Գորայրի վանքին մէջ, ուր թէեւ «ոչ մի արձանագրութիւն չենք գտնում» կըսէ Տ. Հայրը, բայց կայ «միւ այն ժամանակով բաւական ուշ գրուած մի յունարէն արձանագրութիւն» (երես 325) : Կը ցաւինք սակայն որ չէ օրինակած այս արձանագրութիւնը, որ թերեւս պատմական արժէք ունեցող յիշատակարան մըն է :

* * *

Մ. ԱՅԵՂԵԱՆ, Գէորգ Դ. մեծագործ կաթողիկոս ամենայն Հայոց : Վաղարշապատ, 1899 : 8⁰ էջք 91 :

«Ս. Էջմիածնի Ժառանգաւորաց Գէորգեան Ճեմարանի քսանեւինգ ամենայ տարեդարձի առթիւ» գրուած այո «համառոտ կենսագրութիւն»ը կը ցուցնէ թէ Տ. Գէորգ Դ կաթողիկոսը ծնած է 1813 յուլիսի 5ին, Կ. Պոլսոյ Սամաթիա Թաղին մէջ : Մանկութեան անունն էր Գրիգոր : Գլխաւոր ուսումն առած է համալսաւոր ֆէլտիմալճեան Գրիգոր պատուեա

լիէն. իսկ վարդապետական աստիճանն ստացած է 1835 սեպտ. առաջին օրը, Ստեփոննոս Աղաւնի պատրիարքէն: 1848 յուլիսի 11ին եպիսկոպոս կը ձեռնադրուի Ներսէս Աշտարակեցիէն, եւ 1858 հոկտ. 17ին Կ. Պոլսոյ պատրիարք կընտրուի այս պաշտօնին մէջ բաւական խոռվութիւններու եւ հակառակութեանց ենթակայ ըլլալով՝ կը հրաժարի սակայն քանի մը տարիէն (1866ին) կաթողիկոս կընտրուի եւ կը մեկնի Կովկաս: Այս թուականէն սկսեալ եկեղեցական բազմաթիւ գործեր կը տեսնէ, կը հիմնէ իր անուը կրող Ճեմարանը եւ ուրիշ դպրոցներ, կը բարեկարգէ վանքին տպարանը եւ կը հրատարակէ «Արարատ» ամսագիրը. վերջապէս բարի համբաւ մը թողլով՝ բոլորովին կը բաժնուի իր սերելիներէն 1882 դեկտ. 6ին:

••

Dr MANUK ABEGHIAN, Der Armenische Volksglaube. Leipzig, Druck v. W. Drug., 1899. 8° pp. 127.

Այս մասին ուրիշ առթիւ առանձինն:

••

Մեկի՞ Ս. ԴԱԻԹ-ԲԷԿ, Լուսինեանք, Վիեննա, սպ. Միխիթ., 1900: Փոքր 8° էջք 2 + 144:

Լուսինեանց մասին ընդհանրապէս տիրող կարծիքն այն եղած էր թէ անոնց սերունդը բոլորովին անհետացած է այսօր: Արդ ներկայ հըրատարակութիւնս ցոյց կուտայ մեզ ասոր հակառակը, թուելով Լուսինեանց Կիպրոսի շառաւիղին շարունակութիւնը եւ հասցունելով մինչեւ սեր օրերը: — Լուսինեանց ցեղն առաջին անգամ կերեւայ պատմութեան մէջ Ժրդ դարում, իսկ իբրեւ թագաւոր Երուսաղէմի՝ 1186ին, Գուխտոնի օրով: Բայց Գուխտոն Լուսինեան 1187ին պատերազմի բռնուելով Սալահէդդին սուլտանի հետ՝ ձեռքէն հանեց Սուրբ Գաղաքը, գերի ինկաւ թշնամւոյն ձեռքը, եւ վերջապէս ազատուելով՝ դնաց Կիպրոսի թագաւորութեան գլուխն անցաւ: Ասկէ կսկսին Կիպրոսի Լուսինեանք, որոնք Կիլիկիոյ հայ թագաւորաց հետ խնամիական կապ մըն ալ հաստատեցին: «Այս կապն աւելի եւս ամրապնդեցաւ 1342էն մինչեւ 1375 թուականներն, երբ Կիլիկիոյ վրայ թագաւորեցին Լուսինեան երեք իշխաններ. » (էջ 13): — Կիպրոսի Լուսինեանց իշխանութիւնը վերնալէն եւ վերջին թագուհի կատարինէի գերութենէն յետոյ՝ «կղզւոյն մէջ մնացին թափին երկրորդական կամ հեռաւոր ժառանգորդներն» (էջ 37), որոնցմէ սերած են արդի Լուսինեանք: Արդի Լուսինեանց բաժնին մէջ Հեղինակը կը յիշէ ողբացեալ Խորէն արքեպիսկոպոսն ու իշխան Գուխտոն Լուսինեանը: — Գրքիս ուրիշ մասերուն վրայ մեր անտութիւնները պիտի ընենք յարմար առթիւ մը:

••

H. POGNON, Inscriptions mandaites des coupes de Khouabir. Texte, traduction et commentaire philologique avec quatre appendices et un glossaire. Paris, Imp. Nat.; Partie 1re (en 1898) 8° pp. 104 et 31 planches; Partie 2^e (en 1899) 8° pp. 105—232; Partie 3^e (en 1900) 8° pp. 233-327.

1894ին Բաղդադի Ֆրանսական փոխ-հիւպատոս պր. Պոնեոն (այժմ Հալէքի հիւպատոս) գնած էր Թրծուն հողէ բազմաթիւ ըմպանակներ, զորս տեղացի Արարները գտած էին եփրատի ափունքէն, Խուաբիր ըսուած տեղէն։ Այս ըմպանակները ներքին կտրմէն կը կրէին սեւ Թանաքով գրուած մանդաբէն արձանագրութիւններ, որ Հեղինակիս ուշադրութիւնը գրաւած էր։ Արդ այս արձանագրութիւններու մեկնութիւնները կը բովանդակեն ներկայ եռամասն գրքերս։ Արձանագրութիւններու գրեթէ բոլորն ալ «մենէ աղէկները» կապկպելու եւ զանոնք յիշեալ ըմպանակներուն մէջ ամրափակ պահելու նպատակով գրուած են։ 167 ու 247 ըմպանակները կը պատկանին մի եւ նոյն անձանց, որոնց անուններն են՝ Զադբէ, որդի Դենարիտա-ի, եւ ասոր կիներ Զադանուշ, զուտոր Անուշ-ի։ Նոյնպէս եւ 287 ու 317 ըմպանակները կը պատկանին մի եւ նոյն անհատի, այն է Դենդուխ(տ) դուտոր Խոսրիդուխ-ի (=Սոսրովիդուխտ)։ Ասոնց նման մեր ականջաց ընտանի անուններ դեռ կան այս արձանագրութեան մէջ, զոր օրինակ՝ Ռուստաոււմ (= Ռոստում=Ռուսթամ), Միհինդուխտ, Բենմանդուխտ, Դուխտ-Անուշ եւն. եւն., որոնց ամէնուն ալ ծաղուհի իրանեան է։ Կայ նաեւ «Մար-Շաբուր» կէս սեմական (մար) եւ կէս արիական (Շապուր) անուն մըն ալ, որ Թէեւ այլուր դործածուած է Ասորիներէ. (նմա. Ասսեմանի, Արեւել. Մաս., Գ, բ, 442)։ Բայց մեզի համար կարեւորը Թէոդոր Բար-Սունի'ի Սքուատիկեանց Գրոց վերջին մասերուն առաջին անգամ հրատարակութիւնն է, որ գործքիս մեծ մասը գրաւած է։ Թէոդոր Բար-Սունի Ը-րդ դարու վերջերն ապրած քրիստոնէայ մաւ տեմազիր մըն է եւ ծնած Կաշկարի մէջ։ Իր գրութիւնը՝ Ժամանակին հերետիքաւորաց մասին է, ուր ի մէջ այլոց կրսէ Թէ Հայերն ու Եթովպացիները մինչեւ այն Ժամանակը կոյր հետեւողներ եղած են Յուլիանոսեան աղանդին (էջ 150)։ Այս մասին նոյն բանը կրսէ նաեւ Բար-Հերէտս իր Եկեղեցական Պատմութեան մէջ, աւելցնելով Թէ Հայք Ը-րդ դարուն միացան Յակոբիկեանց հետ. (տես տպ. Abbeloos եւ Lamy, Ա. 299 եւ 304)։ Սակայն աւելի հետաքրքրականն է «ի վերայ մոգուն Զրուանայ» գլուխն (էջ 111), ուր զարմանալի կերպով բաւական մեծ նմանութիւն մը կը տեսնուի Նզնկայ Կողբացւոց ու Նզիշէի հետ. եւ պրոֆ. Կարիէր իրաւամբ դիտել կուտայ Թէ այն աղբիւրնորմ է օգտուած է Թէոդոր, ծառայած է նաեւ Նզնկայ ու Նզիշէի, ինչպէս կը ցուցնէ պր. Կարիէրի հետեւեալ բաղդատութիւնը.

Թեոդ. ք. Սուգի

Եզնիկ

Եղիշե

1 Աւասիկ զոր ինչ ասէ (Զրադաշտ) զյղու-
2 Որմզդի եւ Արմանի. (թենէն

3 Մինչ չեւ եւս էր ինչ, ասեն,

4 քայց եթէ խաւար,

5

6

7 Զրուան

8

9 զհազար ամ յաշտ արար:

10

11

12

13

14

15

16 Եւ զի երկմտէր՝

17

18 երկուցեալ թէ ոչ լիցի նմա ընաւ որդի:

19

20

21 Որմիզդ եւ Սատան յղեցան ի մխտին:

22

..... մինչ չեւ էին

երկինք եւ երկիր

Զրուան մեծն աստուած

յաշտ առնէր զհազար ամ՝

եւ ասէր.

Թեւեւս լիցի իմ որդի

Որմիզդ անուս.

արասցէ զերկին եւ զերկիր:

Եւ յղացաւ երկուս

յորովայնի.

- 23 Որմիկդդ ի յաշտ առնելոյ
24 եւ Արհմն ի յերկուսնալոյ անտի :
25 Ապա խմացեալ Ջրուանայ ,
26 ասէ • երկու տրդիք հն
27 յորովայնի նդ ,
28 որ ոք ի նոցանէ վաղ առ իս հասցէ՝
29 զնա թագաւոր արարից ,
30 եւ ծանուցեալ Որմիկի
31 զխորհուրդս հօրն ,
32 յայտնեաց Արհմնին •
33 ասէ • Ջրուան հայր մեր խորհ
34 հեցաւ՝ թէ որ ի մէնջ վաղ
35 առ նա երթիցէ , զնա թաւ
36 գաւորեցուացէ :
37 Եւ զայն լուեալ Արհմնին
38 ծածկեաց զորովայնն ,
39 եւ ել
40 եկաց առաջի հօրն ,
41 եւ տեսեալ զնա Ջրուանայ ,
42 ոչ գիտաց եթէ ո՛ր ոք իցէ •
43 եւ հարցանէր՝ եթէ ո՞վ ես դու ,
44 Եւ նա եւտ պատասխանի • Ես եմ որդի քո •
45 Եւ ասէ ցնա Ջրուան •
46 Եւ ասէ ցնա Ջրուան •
- 23 մի վասն յաշտ առնելոյ՝
24 եւ զմեւսն եւս ի թերեւս ասելոյ •
25 Իրբեւ գիտաց
26 եթէ երկու են
27 յորովայնիս ,
28 Որ վաղ եկեացէ , ասէ ,
29 նմա տաց զթագաւորութիւնս •
- Իսկ որ էր ի թերահաւաւ
տութենէն յղացեալ՝
պատառեաց զորովայնն
եւ ել ի դուրս •
- Ասէ ցնա Ջրուան • Ո՞վ ես դու •
Ասէ • Որդին քո եմ Որմիկդ •
Ասէ ցնա Ջրուան •

- 47 Չեա դու իմ որդի, զի
48 իմ որդին անուշահոտ եւ լուսաւոր է, իմ որդին լուսաւոր է եւ անուշահոտ,
49 դու խաւարին եւ տղւղ ես,
50 եւ դու խաւարին եւ ժանդահոտ ես,
51 եւ դու խաւարին եւ անուշահոտ,
52 եւ մինչ զեռ նոքա դայս
53 ընդ միմեանս խօսէին,
54 ծնեալ Որմիզդ ի ժամու իւրում
55 լուսաւոր եւ անուշահոտ,
56 եկն եկաց առաջի Ջրուանայ,
57 եւ տեսեալ զնա Ջրուանայ,
58 գիտաց՝ եթէ Որմիզդ որդի նորա է
59 վասն որոյ զյաշտ առնէր,
60 եւ առեալ զբարսմունս՝
61 զոր ի ձեռին իւրում ունէր,
62 որովք զյաշտ առնէր,
63 ետ ցորմիզդ եւ ասէ՝
64 ցայժմ
65 ես վասն քո յաշտ առնէի,
66 յայժմ հետէ դու վասն իմ առնիցես,
67 եւ ի տալ Ջրուանայ զբա-
68 րսմունսն ցորմիզդ, եւ օր-
69 հնել զնա, մատուցեալ
70 Արմենի առաջի
Ջրուանայ, ասէ ցնա.
Զրուանայ, ասէ ցնա.

Իբրեւ ծնաւ զմեւս եւս որ-
դի անուանեաց զնա Որմիզդ.
Ենան զթագաւորութիւն
յԱրմենէ

եւ ետ ցորմիզդ եւ ասէ ցնա.
ցայժմ
եւ քեզ յաշտ առարի,
արդ դու ինձ աբա.

71 Միտ գիր, ո՞չ այսպէս ուխտեցիր՝

72

73 Ո ոք դառաջինն առ իս եկեացէ՛,

74 նմա տաց զթագաւորութիւնս :

75 Եւ Զլուսն ասէ ցնա .

76

77 Ե՛րբ, Սատան .

78 Թագաւոր արարի զքեզ

79 ինն հազար ամի՛,

80 եւ զՈրմիզդ

81 ի վերայ քո իշխեցուցի՛ .

82 եւ յետ նշահակեալ ժամանակի՛,

83 Որմիզդ թագաւորեցէ՛

84 եւ դամնայն, ըստ կամի՛,

85 վարեցէ՛ :

86 Եւ զնաց Սատան եւ արար զոր ինչ

87 [Հաճոյ իւր թուեցաւ :

88

89 Եւ յորժամ Որմիզդ արար զարդարս՝

90

91 Սատան արար զգեւս .

92

93 ժին արար զհախտութիւն, միւսն

94 զաղքատութիւն :

Այս բոլորութեան հմբ գործածուած է Եղնկայ տպ . Վենետ . էջ 113 եւ չար . , 1892, էջ 27 եւ չար . :

ո՞չ այսպէս ուխտեցեր՝

թէ՛ ո ոք յերկուց որդւոցն խմոց

յառաջ առ իս հասցէ՛,

զնա թագաւոր արարից՝

Եւ Զլուսնն առ ի չըջելոյ

դուխտն՝ ասէ ցԱրհմն .

ա՛յ սուտ եւ չարագործ՝,

սուեալ լիցի քեզ թագաւորութիւն

ինն հազար ամի՛,

եւ զՈրմիզդ

ի վերայ քո արքայ կացուցեալ .

եւ յետ ինն հազար ամի՛

Որմիզդ թագաւորեցէ՛,

եւ զինչ կարկէի ատնել՝

արասցէ՛ :

Թայնժամ սկսան Որմիզդ եւ

Արհմն ատնել արարածս .

եւ ամենայն ինչ՝՝ զոր Որմիզդ

ատնէր՝ բարի էր եւ ուղիղ

եւ զոր ինչ Արհմն գործէր՝

չար էր եւ թիւր .

Եւ Որմիզդ արար գերկինս

եւ գերկիր .

Իսկ Արհմն ընդդէմ չար

գործեաց :

ՍՏ. ՄԱԼԽԱՍԵԱՆՆՑ, Համառօտ պատմութիւն Ներսիսեան հոգեւոր
դպրոցի եօթանասունհինգամեայ գոյութեան (1824 — 1899), Թիֆլիս,
տպ. Մարտիր․, 1900: Փոքր 8⁰ էջք 214:

Ներսէս Աշտարակեցի, որուն պատկերը զետեղուած է գրքիս
սկիզբը, ծնած է 1770ին: Անունը դրած են Թորոս․ բայց 1791ին սար-
կաւագ ձեռնադրուելով ստացած է Ներսէս անունը: 1794ին վարդապե-
տութեան աստիճանի կը բարձրանայ․ եւ 1808ին կը ձեռնադրուի եպիս-
կոպոս Դանիէլ կաթողիկոսէ: Իր Բեսարաբիոյ մէջ իբր աքսորեալ գտնու-
ած միջոցին կաթողիկոս կը նտրուի եւ 1845ին կը մտնայ Էջմիածին:
Սակայն Աշտարակեցուն բուն գործունէութիւնն իր եպիսկոպոսութե-
անէն կսկսի․ եւ իրօք 1821ին «սկիզբն արար բրեւոյ զհիմունն» Ներսիսեան
Դպրոցի (էջ 17)․ իսկ յաջորդ տարին կը կատարէ հիմնօրհնէքը: Շի-
նութիւնը կաւարտի 1829ին թէեւ, բայց արդէն 1824ին վերջերը
Դպրոցը պաշտօնապէս բացուած էր «ձեռամբ Յարութիւն քահանայի
Ալամդարեան» (էջ 19): Շատ երկար չտեւեց, «չնորհիւ եղած երկպա-
ռակութիւններ»՝ 1836ին Դպրոցի «կօմիտեալը ստիպուեց նրան փա-
կել․» (էջ 49): 1837ին նորէն բացուեցաւ, այս անգամ վերածուած
կղերանոցի, որ կը տեւէ մինչեւ այսօր ազգին տալով բազմաթիւ ուս-
եալ եւ բանիբուն երիտասարդներ:

• •

ՆՈՐԱՅՐ Ն․ ԲԻԻԶԱՆԴԱՅԻ, Կորիւն վարդապետ եւ նորին թարգ-
մանութիւնք․ Գիրք Մակարայեցւոց, Եւթաղ Աղէքսանդրացի, Ագա-
թանդեղոս եւ Փաւստոս Բիւզանդ: (Հանդերձ դիտողութեամբք, տեղե-
կութեամբք եւ լուսաբանութեամբք): Տփլս․, տպ. Մն․ Մարտ․, 1900:
8⁰ էջք ին + 320:

Յայտնի է թէ մեր Ոսկեդարու առաջին թարգմանիչք ամենէն առաջ
Աստուածաշունչ Դրոց թարգմանութեան ձեռնարկեցին: Եւ որովհետեւ
նոյն ժամանակ մեր եկեղեցական լեզուն ասորերէնէն էր, թարգմանիչք
ալ ասորերէնի վրայէն թարգմանած են շատ մը գրութիւններ, Հիմա
պր․ Նորայր կուգայ հաստատել այս երկասիրութեամբ թէ ոչ միայն
Մակարայեցւոց գիրքն՝ այլ եւ Եւթաղ, Ագաթանդեղոս ու Բիւզանդ
թարգմանուած են ասորերէնէ, Կորիւնի ձեռքով: Նոյնպէս եւ Բարսղի
Վեցօրեից գրքին համար հաստատ կերպով կըսէ թէ ասորերէնէ թարգ-
մանուած է․ այսպէս կընդունի նաեւ հ․ Տաշեան: «Հինգ բնագիրս Ոս-
կեդարու համեմատելով ընդ ա՛յլ քառասուն եւ երկու մատենագրու-
թիւնս նոյն ժամանակին, 624 հմանութիւնք եւ նոյնութիւնք ոճոյ
համոզեցին զիս» այս կարծեաց մէջ, կըսէ Նորայր․ (Եջք․ ԻԱ): —
Ասոնցմէ զատ ուրիշ կարեւոր խնդիրներ ալ կը քննէ մեր մեծահմուտ
աշխատակիցը, տալով անոնց լուծումները մի առ մի․ այսպէս ըստ

զորայրի՝ «Սրբոյն Սահակայ վախճանին օրն՝ 7 Սեպտեմբեր (= 30 Նաւասարդի) 438 (է). իսկ Սրբոյն Մաշտոցի՝ 17 Փետրուար (= 13 Մեհեկանի) 439» (էջ 387)։ Դարձեալ Յարգ. Հեղինակս կը պնդէ թէ Թովմա Ար. ծրուներէ յիշուած Մովս. Խորենացւոյ Դրդ գիրքը գոյութիւն ունեցած է եւ թէ Խորենացւոյ «այլում տեղւոյ եւ ժամանակի» ակնարկութիւնն այս Դրդ գիրքն է աներկբայ։ Գալով Կորեան անուամբ ծանօթ երկու կենսագրութեանց վարդապետին Մաշտոցի, Հեղինակս կըսէ թէ 1833ին Վենետիկ տպուածն է «Իսկական գործ Կորիւն վարդապետի», իսկ 1854ին Սոփերքներու ԺԱրդ հատորով հրատարակուածը կեղծ է եւ անվաւեր. (էջ 397)։ Վերջապէս պր. Նորայրի համբաւին արժանի երկասիրութիւն մըն է գործս, որ արդէն իր վարձատրութիւնը գտած է պր. Առաքել Մաւուրեան առատաձեռն Մեկենասէն։

* * *

Ստացած ենք նաեւ հետեւեալ հրատարակութիւնները.

Դր. ԱՐՇԱԿ ՏԷՐ-ՄԻՔՆԼԵԱՆ, Հայ. եկեղեցին եւ Բիւզանդեան ժողովոց պարագայք, Պատմական յառաջադրութիւն։ Մոսկ., տպ. Բարխ., 1892. 8⁰ էջք ԻԳ + 226, Գինն է 1ռ. 50կ.։ (Գործս արժանացած է Իզմիրեանց գրական մրցանակի)։

—, Հայ. սուրբ եկեղեցու քրիստոնէականը, Զեռնարկ դաւանաբանութեան։ Թիֆլ., տպ. Շար., 1900. 8⁰ էջք 572, Գինն է 2 ռ.։ (Այս մասին ուրիշ անգամ առանձինն)։

ԼԵՒՈՆ ՄԵԼԻՔ-ԱՆԻՄԵԱՆՏ (Թարգմ.), Երեք վէպիկ, Թիֆլ., տպ. Մարտիր., 1896. 16⁰ էջք 54, Գինն է 20 կ.։

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆՏ, Մելիք-Իւսուփ, Պատմական պօէմ (1728 — 1750)։ (Արտատպած «Լուծայ» հանդիսից), Թիֆլ., տպ. Շար., 1900. 8⁰ էջք 32, Գինն է 20 կ.։

ԱՐԻՍՏ. Յ. ՊՈԾԱՃԵԱՆ, Ընթերցարան։ Ընթերցում եւ ուսում, Տարրական դասընթացք, Ա տարի (Կ. Պ., տպ. Մատթ., 1898. 8⁰ էջք 160։ Գինն է զրշ.։)։ Բ տարի տպ. Նոյն, 1900. 8⁰ էջք 232, Գինն է զրշ.։)։ Երկուքն ալ պատկերազարդ։

ԱԶԳ. ԿՐԹԱՐԱՆ-ՈՐԲԱՆՈՑ Ի Կիպրոս, Տեղեկագիր Գ տարեշրջանի, (1899 Մարտ 1 — 1900 Փետրվար 28)։ Վիեն., 1900 8⁰ էջք 41։

Պ. Պալենց գրաւան հրատարակութիւններէն ստացանք

Է. ԵՊ. ԴՈՒՐԵԱՆ, Ընթացք ի գրոց բարբառ. Ա տարի, Ե աիպ, 1900. էջք 144, գինն 5 զրշ.։ Բ տարի, Բ աիպ, 1896. էջք 174, գինն 7 1/2 զրշ.։

Ն. Յ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ, Ընթացք շարադրութեան եւ վայելչախօսութեան, տպ. 1899. էջք 120, գինն 4 զրշ.։ Բանալին՝ 4 զրշ.։

Տ. ՊՕԶԱՃԵԱՆ, Թուաբանութիւն ընդարձակ, տեսական եւ գործնական, Թ աիպ, 1893. էջք 526, գինն 15 զրշ.։